

Research in Curriculum Planning Vol 18. No 42 (continus 69)
summer 2021, Pages 18-28**پژوهش در برنامه‌ریزی درسی**سال هجدهم، دوره دوم، شماره ۴۲ (پیاپی ۶۹)
تابستان ۱۴۰۰، صفحات ۱۸-۲۸**Designing a Theoretical Framework
for Sexual Ethics Curriculum: A
Qualitative Research****Susan Balali, Mahboubeh Soleimanpour Omran,
Roya Afrasiabi, Behrang Esmaili Shad**¹ PhD Student in Educational Management, Faculty of Humanities, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran² Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran³ Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran⁴ Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Bojnourd Branch, Islamic Azad University, Bojnourd, Iran**Abstract**

Sexual ethics has always been one of the concerns of parents, educators, researchers and educators, because if the healthy educational growth of individuals, the grounds for creating growth in society will be realized. Based on this, the present study was conducted with the aim of designing a model of sexual ethics curriculum for the second year of high school. Qualitative research design and in particular qualitative case study. The study area of this research was the theoretical foundations and views of experts, specialists and experts, managers and deputies and faculty members of the departments of educational sciences and ethics of Khorasan Razavi Free Universities. Based on purposive sampling method, individuals who had expertise, teaching and experience in this field and submitted papers were subjected to semi-structured interviews. The validity and reliability of the obtained information were measured and the curriculum model was extracted in the form of a network of suggested topics and elements related to the curriculum. The proposed model in the field of sexual ethics curriculum model in the second secondary school includes 4 factors: objectives, content, teaching-learning methods and evaluation methods..

Keywords: Sexual Ethics, Curriculum, Secondary High School, Qualitative approach, Adolescence.**طراحی چارچوب نظری برنامه درسی آموزش
اخلاق جنسی: یک پژوهش کیفی**سوسن بلالی، محبوبه سلیمان پور عمران*، رویا افراسیابی،
پهرنگ اسماعیلی شاددانشجوی دکتری گروه مدیریت آموزشی، واحد بجنورد، دانشگاه
آزاد اسلامی، بجنورد، ایراناستادیار گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی،
بجنورد، ایراناستادیار گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی،
بجنورد، ایراناستادیار گروه علوم تربیتی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی،
بجنورد، ایران**چکیده**

اخلاق جنسی همواره یکی از دغدغه‌های والدین، مربیان، پژوهشگران و دست‌اندرکاران امور آموزشی بوده است زیرا در صورت رشد تربیتی سالم افراد، زمینه‌های ایجاد رشد جامعه محقق می‌گردد. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی برنامه درسی اخلاق جنسی دوره دوم متوسطه انجام شد. طرح پژوهش کیفی و به طور ویژه مطالعه موردی کیفی است. حوزه مورد مطالعه این پژوهش، مبانی نظری، دیدگاه صاحب‌نظران، متخصصان و کارشناسان، مدیران و معاونان و اعضای هیات علمی گروه‌های علوم تربیتی و اخلاق دانشگاه‌های آزاد خراسان رضوی بوده است. بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند، افرادی که در این زمینه تخصص، تدریس و تجربه داشته و تألیفاتی ارائه داده بودند مورد مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. مشارکت‌کنندگان پژوهش در نهایت ۱۳ نفر شدند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون بر اساس مدل آتراید-استرلینگ (Attride-stirling) استفاده شد. روایی و پایایی اطلاعات به دست آمده سنجیده شد و الگوی برنامه درسی در قالب شبکه مضامین پیشنهاد و عناصر مرتبط با برنامه درسی استخراج گردید. مدل پیشنهادی در زمینه الگوی برنامه درسی اخلاق جنسی در دوره متوسطه دوم مشتمل بر ۴ عامل: اهداف، محتوا، روش‌های یاددهی-یادگیری و روش‌های ارزشیابی است.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، اخلاق جنسی، دوره متوسطه، رویکرد کیفی، دوره نوجوانی.

* نویسنده مسئول: m.pouromran@gmail.com

پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۰۴

وصول: ۱۴۰۰/۰۲/۱۴

مقدمه

نمودن اخلاق جنسی در بین دانش آموزان به عنوان مهم ترین راهکار پیشگیری از انحرافات جنسی مطرح است و آگاهی و آموزش در زمینه مسائل جنسی، رفتارهای مناسب و سالم جنسی، از ضروریات مهم زندگی فراگیران است و نبود آن می تواند سبب مشکلاتی در زمینه های مختلف، از جمله عملکرد جنسی گردد (Nusratinejad, F., Shafi'I, 2013). در بحث تربیت جنسی دو عنصر زمان و مکان به عنوان ضرورت مسأله، قابل عنایتند مثلاً در زمان حاضر به علت انفجار رسانه ها و ترافیک اطلاعات و ابررسانه و لجام گسیختگی اطلاعات که اصطلاح دنیا را نیز با سه انفجار (جمعیت، اطلاعات و انتظار) مواجه نموده است، طرح مسأله و برخورد علمی، کاربردی و روشی با بعضی مباحث از جمله تربیت جنسی، ضرورت تام دارد و روشن است که استراتژی جدید درباره رویاری با این بحث، نسبت به جامعه دیروز متفاوت است. مهمتر اینکه نمی توانیم منتظر باشیم فرداهای رشد برسد و نوجوان ما از طریق اکتشاف و آزمایش و خطا در محدوده های منع و نگرانی، حقیقت وجودی خود، وظایف و تکالیف، نحوه برخورد، تربیت نفس خویشتن و... دیگر مسائل را تجربه کند. ما وظیفه داریم تماشاگر نباشیم و او را برای فرداهای زندگی و مقابله با ابهام حاضر و با سلاح آگاهی مسلح کنیم. (Ghalavannd et al, 2020). از نظر ویل دورانت سروسامان بخشیدن به روابط جنسی، همیشه مهم ترین وظیفه اخلاقی به شمار می رود زیرا غریزه تولید مثل، نه تنها در حین ازدواج بلکه قبل و بعد از آن نیز مشکلاتی فراهم می آورد. در نتیجه شدت و حدت همین غریزه و نافرمان بودن آن نسبت به قانون و انحرافات که از جاده طبیعی پیدا می کند، بی نظمی و اغتشاش در سازمان های اجتماعی تولید می گردد (Karami, 2017). یکی از ابزارهای مناسب جهت آشنایی کودکان و نوجوانان در موضوع اخلاق جنسی سیستم آموزشی است (Puigvert, 2019). آموزش از این نظر وسیله انتقال بسیار مهمی است زیرا در روند جامعه پذیری افراد بخش زیادی از آنچه به فرد آموزش

تربیت همیشه یکی از اهداف اساسی و ثابت در نظام های آموزش و پرورش در سراسر دنیا بوده است و آموزش اخلاقیات و ارزش ها به عنوان یکی از وظایف سنگین نظام های آموزشی جهان قلمداد می گردد (Vanderberg, 2016). بر این اساس نظام های آموزشی در عصر کنونی علاوه بر انتقال دانش به فراگیران، کارکرد هنجاری، ارزش بنیان و اخلاقی را نیز بر عهده دارند (Mohammad Beigi et al, 2017). از حوزه های چالش برانگیز تعلیم و تربیت در جوامع مختلف، از جمله جامعه ما، تربیت جنسی است که همواره به سبب وجود پاره ای از ابهام ها و سوء تفاهم های نظری و فکری و نیز موانع اجرایی با مشکلات فراوانی دست به گریبان بوده و همین امر، زمینه ایجاد و بروز بسیاری از معضلات اجتماعی و انحراف های رفتاری در میان نسل جوان و به تبع آن، صرف هزینه های سنگین برای مقابله با این انحرافات را فراهم کرده است. یکی از بخش های اخلاق، اخلاق جنسی است؛ این بخش از اخلاق به سبب شور و التهاب و نیرومندی غریزه جنسی، همواره یکی از مهم ترین بخش های اخلاق به شمار رفته است (Atik & Varol, 2019)؛ به گونه ای که این مهم در ساحت تربیتی، زیستی و بدنی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مورد تأکید قرار گرفته است (Islamian et al, 2015).

اخلاق جنسی (Sexual Ethics) به معنای قواعد و هنجارهای تعیین کننده رفتار جنسی مورد پذیرش جامعه در زمان معین است که رعایت نکردن این قواعد، غیراخلاقی و حتی ناپهنجار تلقی می شود (Qaltash & Mohammadjani, 2018). همچنین برخی از محققان معاصر در تعریف اخلاق جنسی به ارتباط رفتارها و صفات ویژه با غریزه جنسی، تصریح کرده و اخلاق جنسی را ارزشی کردن رفتارها و خصلت ها و صفات ویژه ای می دانند که با غریزه جنسی ارتباط دارد (Bolanhematian, 2014). از نظر محققان حوزه تعلیم و تربیت، لزوم توجه به تربیت جنسی و توسعه و نهادینه

است که شامل تعاملات معلم با یادگیرنده، یادگیرنده با یادگیرنده و تعاملات با محیط یادگیری در فرایند خلق مشترک دانش می‌شود. طراحی برنامه‌ی درسی اخلاق جنسی یک فرایند دوره‌ای در هم پیچیده است که از دوران اولیه‌ی زندگی انسان برای رشد متعادل و مناسب انگیزه‌ی جنسی صورت می‌گیرد و اهداف آن اطلاع‌رسانی جنسی، کمک به تکامل رفتارهای جنسی، کمک به اجرای وظایف جنسی، تداوم و بقای نسل و رسیدن به احساس آرامش در زندگی هر فرد است (Rehman, 2020). نظر به اهمیت این موضوع، این رویکرد فراگیر و همه‌جانبه در اسناد تحولی که بر پوشش حداکثری محتوایی این ساحت در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی دلالت دارد، در عمل و در سطح خرد برنامه‌ی درسی مورد توجه قرار نگرفته است. نتایج پژوهش‌ها در این مورد نشان می‌دهد که بعد اخلاق جنسی در ساحت اعتقادی، عبادی و اخلاقی مهجور مانده است و این مهجوریت تا اندازه‌ای بوده است که عده‌ای حکم بر مغفول بودن برنامه‌ی درسی اخلاق جنسی در سطح برنامه‌های درسی داده‌اند (Taherpour & Musharraf, 2011).

مطابق نتایج پژوهش (Mohammadi Pouya, 2019) در بررسی پدیدارشناختی موانع برنامه‌ی درسی تربیت اخلاق جنسی در مقطع متوسطه، با وجود تلاش‌هایی که صورت گرفته چندان مناسب نیست و در این راستا موانعی چون مقاومت و بی‌میلی والدین در برابر تربیت اخلاق جنسی فرزندان، ضعف مهارت‌های ارتباطی مطلوب بین والدین و فرزندان و غلبه‌ی نگاه بزرگسالی بر مسائل جنسی نوجوانان، همچنین عوامل سازمانی نظیر کمبود چشمگیر معلم متخصص حوزه‌ی تربیت اخلاق جنسی در آموزش و پرورش، محدودیت و چالش‌برانگیز بودن منابع آموزشی در حوزه‌ی تربیت اخلاق جنسی به چشم می‌خورد. همچنین نتایج پژوهش (Hajipour et al, 2016) نشان داد که تحلیل گفتمان انتقادی تربیت اخلاق جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران (وضعیت موجود) مبتنی بر اسناد مکتوب

داده می‌شود و آنچه از طریق این نهادها آموزش داده می‌شود، در ایجاد نوع نگاه فرد نسبت به موضع غریزه‌ی جنسی بسیار مهم است. اگر این آموزش‌ها به گونه‌ای باشد که فرد را نسبت به هدایت و کنترل صحیح این ویژگی آگاه سازد، می‌تواند از بسیاری از انحرافات جنسی ممانعت به عمل آورد (Ford, 2019). یکی از دغدغه‌های موجود در نظام‌های آموزشی، چگونگی آموزش اخلاق جنسی است. در بحث اخلاق جنسی، صرف شناخت ضرورت و جایگاه آن در میان ابعاد تربیت، مطرح نیست. امروزه مسئولان و برنامه‌ریزان، به دنبال راهکار عملی برای وسعت بخشیدن به دانش جنسی فراگیران هستند. به نظر می‌رسد در این زمینه برنامه‌ی درسی (Curriculum) می‌تواند نقش هماهنگ‌کننده‌ی همه‌ی عوامل دخیل در تربیت را ایفا نموده و در این مورد کارساز باشد (Ford et al. 2019). مدرسه می‌تواند با مدیریت دقیق و هوشمندانه در ارائه‌ی مسائل تربیت جنسی نوجوانان سهیم شود؛ اما معلمان نیاز دارند تا از نظر فرهنگی، آموزش درست و مناسبی درباره‌ی اهمیت اطلاعات بهداشت و سلامت جنسی برای نوجوانان دریافت کنند تا بدانند چگونه این موضوع را به آنان آموزش دهند (Etemadizadeh & Nouri, 2020). هدف مرکزی مدل برنامه‌ی درسی اخلاق جنسی، این است که یادگیرندگان را قادر سازد: دانش، مهارت‌ها و نگرش‌هایی کسب کنند تا ملکات و عاداتی را در خود پدید آورند که در سایه‌ی آن غریزه‌ی جنسی را تعدیل نموده، شرایط عفت‌ورزی را فراهم کرده و از این غریزه به عنوان عاملی برای رشد و کمال بهره‌برند. طراحی برنامه‌ی درسی اخلاق جنسی بیشتر یک فرایند است تا یک محصول و دارای مجموعه‌ای از فرایندهاست که باید اجرا شوند (Beste, 2020). در این باره، مدل برنامه‌ی درسی اخلاق جنسی به عنوان یک چارچوب طراحی مفهومی ارائه شده است که می‌تواند به عنوان راهنمایی در آگاه ساختن معلمان درباره‌ی اینکه چه چیز باید در یک برنامه‌ی درسی ترکیب شده با پایداری در آموزش تلفیق شود، استفاده شود. همچنین فرایندی از تعاملات

این رو برای پر کردن این خلأ پژوهشی و کمرنگ کردن این خصلت منفی در برنامه درسی اخلاق جنسی و برداشتن گام نخست در طراحی آن، این پژوهش تلاش نمود تا چارچوب نظری برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی را بر اساس نظرات خبرگان و افراد باتجربه شناسایی کند. نکته قابل توجه اینکه تربیت جنسی به عنوان یک حوزه یا قلمرو اساسی، در برنامه درسی دوره متوسطه از جایگاهی شایسته برخوردار نیست و در قالب برنامه درسی رسمی یا از قبل تعیین شده به دانش آموزان ارائه نمی‌گردد. در این تحقیق، مهم‌ترین حاصل و پیشنهاد اجرایی آن است که حوزه‌ای مستقل و مجزا با عنوان آموزش یا تربیت جنسی در برنامه درسی دوره متوسطه دوم برنامه‌ریزی شده و به دانش‌آموزان ارائه شود. در واقع، مغفول ماندن و توجه نکردن به این حوزه و کشیدن خط قرمز روی آن، نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند بلکه خود در حکم برخوردی سطحی و پاک کردن صورت مسئله مشکل‌ساز شده است که در نهایت به بروز بسیاری ناهنجاری‌ها و انحرافات جنسی، اخلاقی و رفتاری در مدرسه و پس از آن در سطح جامعه شهری و ملی و اختلافات خانوادگی، آمارهای بالای طلاق و در نهایت رواج بیکاری و فساد در جامعه منجر می‌گردد؛ انحراف‌هایی که مقابله با آن‌ها بخش عظیمی از بودجه و منابع مالی دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط نظیر نیروی انتظامی و نهادهای حقوقی و قضایی را به هدر می‌دهد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کیفی و به لحاظ هدف در حوزه پژوهش‌های کاربردی است. روش پژوهش برای طراحی برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی، نظریه برخاسته از داده‌ها بوده است. حوزه مورد مطالعه شامل همه متخصصان و کارشناسان، مدیران و معاونان رده بالا و اعضای هیأت علمی گروه‌های علوم تربیتی و اخلاق دانشگاه‌های آزاد خراسان رضوی است. در تحقیقات کیفی برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند

نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که گفتمان حاکم بر تربیت اخلاق جنسی آموزش و پرورش ایران را باید «گفتمان مهار» نامید. از ویژگی‌های این گفتمان در تربیت اخلاق جنسی توجه بیشتر به جنبه‌های سلبی تربیت اخلاق جنسی است. بازنمایی این گفتمان از واقعیت میل جنسی به گونه‌ای است که بیش از آنکه به فرصت‌های میل جنسی در زندگی سعادتمندانانه مرتب‌نگاه کند به تهدیدهای غریزه جنسی توجه دارد. (Mohammad khani, 2016) در پژوهشی با عنوان «الگوی برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره نوجوانی بر اساس مبانی قرآن و روایت‌های معصومین» به این نتیجه رسیدند که بر اساس مبانی قرآن و روایت‌ها هفت مقوله اصلی یا طبقه چون طبیعی بودن غریزه جنسی در انسان، توجه به غریزه جنسی به عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ دهی به غریزه جنسی، معاشرت و تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاکدامنی و رعایت حریم روابط در ارتباطات خانوادگی و اجتماعی و تولید نسل معرفی و مطرح شد و بر اساس آن هدف‌های برنامه درسی تربیت جنسی، رئوس محتوای کتاب‌های درسی و برنامه درسی تربیت جنسی، روشهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی معرفی شد. (Bolanhematan, 2014) پژوهشی با عنوان «بازنمایی تجربه زیسته والدین از چگونگی آموزش اخلاق جنسی به فرزندان خود» انجام دادند. یافته‌ها نشان می‌دهند تجربه والدین را در سه بعد شناختی و عملی و عاطفی می‌توان بازسازی کرد که به ترتیب مؤلفه‌های درونی این سه بعد، ناآگاهی، اقتضایی بودن و دلهره است. افزون بر این، هراس و دلهره‌ای فراگیر، وجود والدین را در بر گرفته که سخت‌نگران فرزندان خود از نظر اخلاق جنسی‌اند.

بر این اساس و با توجه به اینکه تاکنون برنامه درسی اخلاق جنسی برای دوره‌های آموزش عمومی طراحی و تدوین نشده است. به نظر می‌رسد که مهم‌ترین خصلت حیطة آموزش اخلاق جنسی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، خصلت گریز از برنامه‌ریزی است؛ از

آماري پژوهش را به خود اختصاص داده‌اند. براي گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد و بدین منظور یک هفته قبل از مصاحبه، طرح پیشنهادی تحقیق و خلاصه‌ای از پیشینه نظری و تجربی در حوزه برنامه درسی تربیت اخلاق جنسی برای اعضای گروه ارسال شد. سپس در روز برگزاری جلسه، ابتدا محورهای بحث برای اعضا تشریح و سپس، از آنها خواسته شد که نظرات خود را بیان نمایند. در گام بعد برای گردآوری داده‌های به دست آمده از مصاحبه، فرم مصاحبه طراحی و برای ثبت دیدگاه متخصصان از یادداشت‌برداری استفاده شد. طول مدت‌زمان مصاحبه‌ها از ۴۰ تا ۹۰ دقیقه بود. در پایان هر جلسه مصاحبه از مصاحبه‌شوندگان درخواست می‌شد چنانچه مطلب دیگری را برای طرح ضروری می‌دانند، بیان کنند. برای تحلیل داده‌ها در بخش کیفی پژوهش از روش تحلیل تم یا تحلیل مضمون استفاده شد. فرایند تحلیل مضمون بر اساس الگو آتراید-استرلینگ (Attride-stirling) صورت گرفت. تجزیه و توصیف متن شامل آشنایی با متن، کدگذاری ایجاد کدهای اولیه و در نهایت جستجو و شناخت مضامین است. در تشریح و تفسیر متن به ترسیم شبکه مضامین پرداخته می‌شود. در نهایت نیز در مرحله ترکیب و ادغام باید تحلیل شبکه مضامین و تدوین گزارش پرداخته شود. برای ترسیم شبکه مضامین ابتدا باید مضامین را مرتب کرد. مهم‌ترین اقدام در این مرحله، شناخت مقوله‌های فراگیر، سازمان‌دهنده و مضامین پایه است. هرچند تحلیل مضمون روش جدیدی نیست ولی تحقیقات زیادی در موضوعات متفاوتی چون اقتصاد، سلامت، روان‌شناسی و نیز علوم تربیتی به‌واسطه محققان صورت گرفته است و روشی قابل اتکا و قابل اطمینان برای تحصیل، استخراج و دسته‌بندی دقیق و عمیق داده‌هاست. مضمون، مبین اطلاعات مهمی درباره داده‌ها و سؤالات تحقیق است و تا حدی، معنی و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد. شناسایی مضمون یا الگوی مورد مطالعه در تحلیل

استفاده می‌شود. نمونه‌گیری هدفمند که به آن نمونه‌گیری غیر احتمالی، هدف‌دار یا کیفی نیز می‌گویند، به معنای انتخاب هدف‌دار واحدهای پژوهش برای کسب دانش یا اطلاعات است. هدف از نمونه‌گیری غیر تصادفی (غیر احتمالی) دریافت سریع اطلاعاتی خاص و دریافت یک درک از جامعه هدف است. معیار انتخاب افراد در این نمونه‌گیری بر اساس روشهای غیراحتمالی است و افراد شانس یکسان برای انتخاب شدن ندارند. این نوع از نمونه‌گیری از نظر هزینه و دسترسی آسانتر است. از میان انواع نمونه‌گیری هدفمند، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده شده است. در این روش اعضای آینده نمونه از طریق اعضای سابق نمونه انتخاب می‌شوند و نمونه مانند یک گلوله برفی بزرگ و بزرگتر می‌شود برای مثال در یک پژوهش کیفی با روش مصاحبه، از افراد پرسیده می‌شود که آیا فرد دیگری را برای مصاحبه پیشنهاد می‌کنند و بدین ترتیب نمونه آنها بزرگ و بزرگتر خواهد شد. در پژوهش حاضر از روش گلوله برفی به دلیل آشنا شدن با افرادی که در رشته علوم تربیتی و اخلاق متخصص بوده و دارای تألیفات و تجربه در این زمینه باشند، استفاده شده است. تعداد کارشناسان در مرحله مصاحبه، بر اساس اشباع نظری (تا جایی که مصاحبه‌شوندگان پاسخ جدیدی برای سؤالات پژوهش نداشته باشند) تعیین شد. بر این اساس با ۱۳ نفر از صاحب‌نظران، مصاحبه شد.

یافته‌های پژوهش

بر اساس اطلاعات دموگرافیک ۵۸/۶۷ درصد از نمونه آماری پژوهش را مردان و ۴۱/۳۳ درصد بقیه را زنان تشکیل داده‌اند؛ بنابراین می‌توان گفت مردان درصد بیشتری از نمونه آماری پژوهش را به خود تشکیل داده‌اند. همچنین بر حسب مقادیر جدول شماره ۱، ۴۵/۳۳ درصد از نمونه آماری پژوهش را افراد دارای تحصیلات دکترا و ۵۴/۶۷ درصد را کارشناسی ارشد تشکیل داده‌اند؛ بنابراین افراد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد حداکثر و افراد دارای مدرک دکتری حداقل نمونه

(یا قالب مضامین) صورت می‌گیرد و تحلیل مضمون بر اساس داده‌ها انجام می‌شود. برای محاسبه پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار از یکی از استادان آشنا به تحلیل زمینه درخواست شد که به عنوان کدگذار ثانویه در پژوهش مشارکت کند و در ادامه محقق با همراهی استاد، سه مصاحبه را کدگذاری کرد و درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می‌رود با استفاده از این فرمول محاسبه شد:

$$\text{درصد توافق درون} = \frac{2 \left(\text{تعداد توافقات} \right)}{\text{تعداد کل کدها}} * 100$$

در این فرمول تعداد توافقات اشاره به تعداد کدهای مشترک و یکسان بین محقق و کدگذار همکار اشاره دارد. تعداد کل کدها نیز مجموع کدهای استخراجی بین محقق و کدگذار همکار است. نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول (۱) آمده است:

جدول ۱. محاسبه پایایی بین دو کدگذار

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بین دو کدگذار
۱	S2	۷۵	۴۵	۹	۸۱
۲	S5	۵۶	۳۳	۱۲	۷۸
۳	S11	۸۳	۳۸	۷	۸۴
کل		۲۱۴	۱۰۶	۲۸	۸۴

الگوی آموزش اخلاق جنسی طراحی شد. مصاحبه‌ها در سه مرحله کدگذاری شد. در کدگذاری باز، داده‌ها به بخش‌های مجزا تفکیک و به هریک از ایده‌ها نامی اختصاص داده شد. همچنین از طریق طبقه‌بندی مفاهیم، انجام مقایسه و پرسش مشابهت‌ها و تفاوت‌ها به دست آمد و بدینگونه، راه را برای کشف کردن مقولات مهیا نمود؛ حاصل آن، تولید انبوهی از مفاهیم بود که پس از طبقه‌بندی خصیصه‌های پدیده‌ای و مفاهیم، با عنوان مقولات دسته‌بندی شدند.

مضمون معمولاً به دو شیوه صورت می‌گیرد: به روش استقرایی مبتنی بر داده یا روش قیاسی مبتنی بر نظریه. در روش استقرایی، فرایند کدگذاری داده‌ها بدون تلاش برای انطباق آن با چارچوب کدگذاری از قبل تهیه شده (یا قالب مضامین) صورت می‌گیرد و تحلیل مضمون بر اساس داده‌ها انجام می‌شود. در روش قیاسی، تحلیل مضمون بر اساس علاقه نظری یا تحلیلی پژوهشگر به موضوع صورت می‌گیرد؛ بنابراین این روش بیشتر مبتنی بر فرد تحلیلگر است. در پژوهش حاضر شناسایی مضامین بر اساس روش استقرایی صورت پذیرفته است. برای سنجش روایی مرحله کیفی پژوهش حاضر، از روش ممیزی کردن از سوی داور استفاده شد؛ در این روش با توضیح محقق در مورد چگونگی مشتق شدن مضامین و چگونگی اخذ تصمیم در طول پژوهش برای ممیزی و تأیید داور است که قابلیت اطمینان نتایج پژوهش افزایش می‌یابد. در پژوهش حاضر شناسایی مضامین بر اساس روش استقرایی صورت پذیرفته است؛ در روش استقرایی، فرایند کدگذاری داده‌ها بدون تلاش برای انطباق آن با چارچوب کدگذاری از قبل تهیه شده

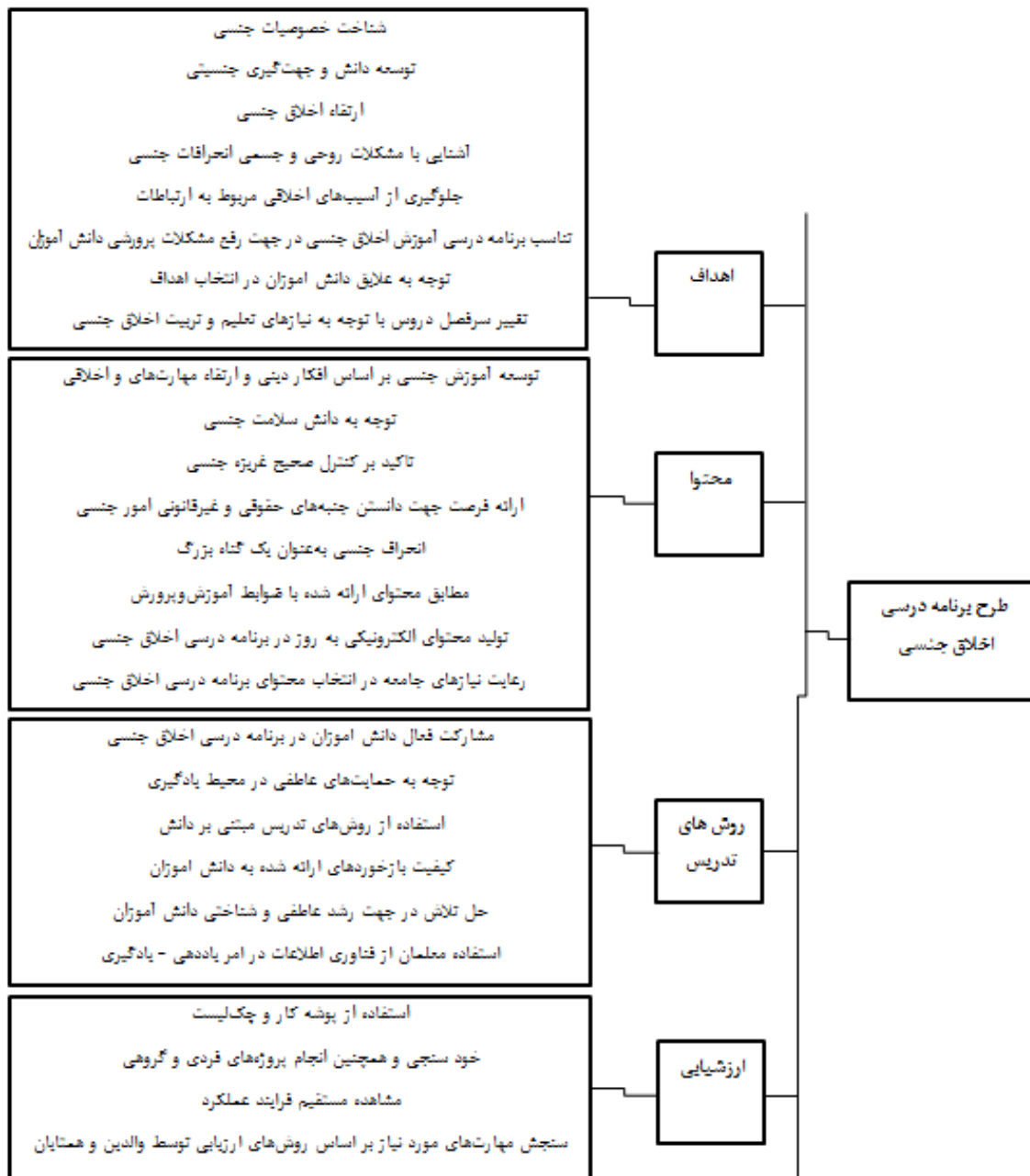
همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌گردد کل کدهایی که توسط محقق و همکار تحقیق به ثبت رسیده است برابر با ۲۱۴، توافقات بین این کدها ۱۰۶ و کل عدم توافقات بین این کدها برای مصاحبه‌های انجام گرفته در این تحقیق با استفاده از فرمول ذکر شده برابر با ۸۴ درصد است. با توجه به اینکه این میزان از ۶۰ درصد بیشتر است، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد. در تحقیق حاضر داده‌ها با استفاده از کدگذاری باز، محوری و گزینشی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا در نهایت

انجام‌شده در زمینه پژوهش که شامل ۳۳ مفهوم بود به دست آمد. در گام بعدی تلاش شد مقوله‌های مشابه و مقارن در زمینه‌های مورد نظر جای گیرند. مضامین بر اساس اشتراکات ادراک شده که با یکدیگر داشتند، به شکل مفاهیم انتزاعی‌تری ذیل مضامین سازمان‌دهنده و مضامین پایه دسته‌بندی شدند.

مؤلفه‌های برنامه درسی اخلاق جنسی در حوزه اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم کدامند؟ پس از انجام مصاحبه‌ها و همچنین بررسی ادبیات موضوع و مطالعه دقیق ادبیات حوزه برنامه درسی اخلاق جنسی، اطلاعات حاصل از تحلیل مضمون مصاحبه‌های

جدول ۲ مضامین برنامه درسی اخلاق جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران در دوره متوسطه دوم

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	مضمون فراگیر
اهداف	شناخت خصوصیات جنسی	طرح برنامه درسی اخلاق جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران در دوره متوسطه دوم
	توسعه دانش و جهت‌گیری جنسیتی	
	ارتقاء اخلاق جنسی	
	آشنایی با مشکلات روحی و جسمی انحرافات جنسی	
	جلوگیری از آسیب‌های اخلاقی مربوط به ارتباطات	
	تناسب برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی برای رفع مشکلات پرورشی دانش‌آموزان	
	توجه به علائق دانش‌آموزان در انتخاب اهداف	
	تغییر سرفصل دروس با توجه به نیازهای تعلیم و تربیت اخلاق جنسی	
محتوا	توسعه آموزش جنسی بر اساس افکار دینی و ارتقاء مهارت‌های اعتقادی و اخلاقی	
	توجه به دانش سلامت جنسی	
	تأکید بر کنترل صحیح غریزه جنسی	
	ارائه فرصت برای دانستن جنبه‌های حقوقی و غیرقانونی امور جنسی	
	انحراف جنسی به عنوان یک گناه بزرگ	
	مطابق محتوای ارائه شده با ضوابط آموزش و پرورش	
	تولید محتوای الکترونیکی به‌روز در برنامه درسی اخلاق جنسی	
	رعایت نیازهای جامعه در انتخاب محتوای برنامه درسی اخلاق جنسی	
روش‌های تدریس	مشارکت فعال دانش‌آموزان در برنامه درسی اخلاق جنسی	
	توجه به حمایت‌های عاطفی در محیط یادگیری	
	استفاده از روش‌های تدریس مبتنی بر دانش	
	کیفیت بازخوردهای ارائه شده به دانش‌آموزان	
	تلاش برای رشد عاطفی و شناختی دانش‌آموزان	
ارزشیابی	استفاده معلمان از فناوری اطلاعات در امر یاددهی - یادگیری	
	استفاده از پوشه کار و چک‌لیست	
	خودسنجی و همچنین انجام پروژه‌های فردی و گروهی	
	مشاهده مستقیم فرایند عملکرد	
	سنجش مهارت‌های مورد نیاز بر اساس روش‌های ارزیابی توسط والدین و هم‌تایان	

شکل ۱. قالب مضامین مرتبط با مؤلفه‌های برنامه درسی اخلاق جنسی

و ارزشیابی در حوزه آموزش اخلاق جنسی به دانش‌آموزان است. در بعد اهداف با مضامین پایه: شناخت خصوصیات جنسی، توسعه دانش و جهت‌گیری جنسی، ارتقاء اخلاق جنسی، آشنایی با مشکلات روحی و جسمی انحرافات جنسی، جلوگیری از آسیب‌های اخلاقی مربوط به ارتباطات، تناسب برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی برای رفع مشکلات

در مدل مورد نظر برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم، طراحی آموزشی به عنوان مبنا و ستون اصلی تحقق طراحی الگوی برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی دوره متوسطه دوم قلمداد گردید. مدل پیشنهادی پژوهش در زمینه الگوی برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی دوره متوسطه دوم مشتمل بر چهار عامل هدف، محتوا، روش

متوسطه مشتمل بر چهار عامل: اهداف برنامه درسی اخلاق جنسی شامل مضامین پایه شناخت خصوصیات جنسی، توسعه دانش و جهت‌گیری جنسیتی، ارتقاء اخلاق جنسی، آشنایی با مشکلات روحی و جسمی انحرافات جنسی و جلوگیری از آسیب‌های اخلاقی مربوط به ارتباطات - محتوای برنامه درسی شامل مضامین پایه آشنایی با مبانی اعتقادی رابطه بین دختران و پسران، توسعه آموزش جنسی بر اساس افکار دینی، اعتقادی و اخلاقی، دانش سلامت جنسی، کنترل صحیح غریزه جنسی، دانستن جنبه‌های حقوقی و غیرقانونی امور جنسی و انحراف جنسی به عنوان یک گناه بزرگ، - فرایندهای یاددهی - یادگیری شامل مضامین پایه ایفای نقش، بارش مغزی، سخنرانی و حل مسأله و - ارزشیابی شامل مضامین پایه پروژة گروهی و فردی، ارزشیابی کمی، مشاهده فرایند عملکرد و ارزیابی توسط والدین و هم‌تایان است. بر این اساس عمده‌ترین ویژگی‌های الگوی برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی دوره متوسطه دوم عبارت است از: اختصاصی بودن این الگو برای دوره متوسطه دوم، اهداف برنامه درسی، فرایندهای یاددهی یادگیری، محتوای برنامه درسی اخلاق جنسی و روش‌های ارزشیابی به عنوان عوامل کلیدی موفقیت الگوی برنامه درسی اخلاق جنسی دوره متوسطه دوم. در این ارتباط مقایسه الگوی طراحی شده با ادبیات و مبانی نظری هرچند اندک تحقیق درباره الگوی برنامه درسی اخلاق جنسی دوره متوسطه دوم، نشان از همخوانی یافته‌های این پژوهش با تحقیقات (۱۷)، (۶)، (۱۵) دارد. در اینجا با توجه به یافته‌های تحقیق راهبردها و راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد: تأکید بر نقش معلمان در فراهم‌سازی زمینه‌ها و فرصت‌های عملی برای فراگیران جهت فراگیری اخلاق جنسی در خلال برنامه و فعالیت‌های عملی مختلف، شناسایی شیوه‌های تربیتی متناسب با خصوصیات جنسی، جسمی، روانی و عاطفی فراگیران، آشنایی فراگیران با حدود و احکام دینی در زمینه اخلاق جنسی، تقدم یادگیری معنادار و غنی‌سازی محیط

پرورشی دانش‌آموزان، توجه به علائق دانش‌آموزان در انتخاب اهداف، تغییر سرفصل دروس با توجه به نیازهای تعلیم و تربیت اخلاق جنسی، محتوا با مضامین پایه: توسعه آموزش جنسی بر اساس افکار دینی و ارتقاء مهارت‌های اعتقادی و اخلاقی، توجه به دانش سلامت جنسی، تأکید بر کنترل صحیح غریزه جنسی، ارائه فرصت برای دانستن جنبه‌های حقوقی و غیرقانونی امور جنسی، انحراف جنسی به عنوان یک گناه بزرگ، مطابق محتوای ارائه شده با ضوابط آموزش و پرورش، تولید محتوای الکترونیکی به‌روز در برنامه درسی اخلاق جنسی، رعایت نیازهای جامعه در انتخاب محتوای برنامه درسی اخلاق جنسی، روش با مضامین پایه: مشارکت فعال دانش‌آموزان در برنامه درسی اخلاق جنسی، توجه به حمایت‌های عاطفی در محیط یادگیری، استفاده از روش‌های تدریس مبتنی بر دانش، کیفیت بازخوردهای ارائه شده به دانش‌آموزان، حل تلاش در جهت رشد عاطفی و شناختی دانش‌آموزان، استفاده معلمان از فناوری اطلاعات در امر یاددهی - یادگیری و ارزشیابی با مضامین پایه: استفاده از پوشه کار و چک‌لیست، خودسنجی و همچنین انجام پروژه‌های فردی و گروهی، مشاهده مستقیم فرایند عملکرد، سنجش مهارت‌های مورد نیاز بر اساس روش‌های ارزشیابی توسط والدین و هم‌تایان جمعاً در ۲۶ مضمون پایه شناسایی و به صورت قالب مضامین نهایی نیز ترسیم شد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی و شناسایی طراحی چارچوب نظری برنامه درسی آموزش اخلاق جنسی در دوره متوسطه دوم بود. برای تحقق این هدف از روش تحلیل مضمون استفاده شد. یافته‌های حاصل از این تحلیل در قالب چهار مؤلفه هدف محتوا، روش‌های یاددهی و روش‌های ارزشیابی مشخص شد. بر اساس یافته‌ها مدل پیشنهادی پژوهش در زمینه مدل مطلوب برنامه درسی اخلاق جنسی دانش‌آموزان دوره دوم

Ghalavannd, Z., Samadi, P., Ahmadi P & keshti Aray N. (2020). Identification of sexual education curriculum in the education system Iran. *Research in Curriculum Planning*, 17 (40). 111-129.

Hajipour, H., Barkhordari, R., Keshavarz, S. (2016). Critical Discourse Analysis of Sex Education in the Iranian Education System (Current Situation) Based on Written Documents. *Journal of Fundamentals of Education*, 8 (1): 159-136. (In Persian).

Islamian, H., Islamian, Z., Saeedi, Mahmoud. (2015). A look at the sex education curriculum in the education system with emphasis on the two elements of purpose and content, the National Conference on Enlightenment, Pure Thought, Family and Sex Education. Isfahan: University of Isfahan. (In Persian).

Karami, M. (2017). The norm of sexual morality in married life from the perspective of Islam. *Knowledge (especially ethics)*, (26): 28-21. (In Persian).

Mohammad Beigi, R., Faqihi, A., Nateghi, F. (2017). Designing an optimal model of sex education curriculum in elementary school. *Journal of Educational Psychology*, 13 (45): 39-21. (In Persian).

Mohammad khani, Siddique, Yarmohammadian, Mohammad Hussein, Kajbaf, Mohammad Baqir; And Qaltash, Abbas, (2016), Model of sexual education curriculum for adolescence based on the principles of the Qur'an and the priorities of the infallibles, *Quarterly Journal of New Approach in Education Management*, Year (7), Issue 3, Fall 95, 27 consecutive.

Mohammadi Pouya S, Imanzadeh A, Mohammadi Pouya F & Zarei A. (2019). Phenomenology of Barriers in the Sexual Education Curriculum in High School: A Phenomenological Study. *Religion & Communication*. Vol.26, No.1. 303-334. (in Persian).

Nusratinejad, F., Shafi'i, M. (2013). The Impact of Satellite TV Networks on Sexual Ethics and Gender Attitudes of Youth. *Bi-Quarterly Journal*

فراگیران نسبت به حفظ طوطی وار مباحث، استفاده از روش‌های یاددهی-یادگیری مناسب فراخور نیاز دانش‌آموزان برای درونی نمودن محتوای ارائه شده از سوی معلم، استفاده از شیوه‌های صحیح ارزشیابی برای ارزشیابی از آموخته‌های فراگیران. بی‌تردید هرگونه مطالعه و فعالیت پژوهشی در زمان اجرا خالی از چالش و مشکلات نیست. نتایج پژوهش حاضر صرفاً با اتکا به دیدگاه‌ها و تجربیات خبرگان جامعه آماری مورد نظر حاصل شده است که ممکن است تعمیم‌پذیری نظری یافته‌های تحقیق به سراسر کشور را با محدودیت همراه کند؛ بنابراین می‌توان با کسب نظرهای علمی سایر خبرگان دانشگاهی و مدیران سایر استان‌ها این مشکل را برطرف کرد. یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که امکان تعمیم نتایج در مصاحبه بالا نیست و در هنگام تعمیم نتایج باید بسیار با دقت عمل کرد.

منابع

Atik, Ş., & Varol, M. (2019). Investigation of University Students with Respect to Gender Identity and Sexual Orientation Within the Context of Shweder's Big Three Ethics. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 232-243.

Beste, J. E. (2020). Integrating Christian Ethics with Ignatian Spirituality. *Studies in Christian Ethics*, 33(1), 61-67.

Bolanhematan.K.(2014) Representing parents' lived experiences of how to teach their children about sexual ethics. *Family Counseling and Psychotherapy*, 4 (4): 747-719. (In Persian).

Etamadizadeh, H & Nouri, A. (2020). Identifying and categorizing the issues related to sexuality and gender posed by elementary students. *Research in Curriculum Planning*, 15 (32). 64-61.

Ford, J. V., Corona Vargas, E., Finotelli Jr, I., Fortenberry, J. D., Kismödi, E. (2019). Why pleasure matters: its global relevance for sexual health, sexual rights and wellbeing. *International Journal of Sexual Health*, 31(3), 217-230.

- of Socio-Cultural Development, 1 (2): 105-89. (In Persian).
- Puigvert, L., Gelsthorpe, L., Soler-Gallart, M., & Flecha, R. (2019). Girls' perceptions of boys with violent attitudes and behaviours, and of sexual attraction. *Palgrave Communications*, 5(1), 1-12.
- Qaltash, A., Mohammadjani, p. (2018). Designing a sexual education curriculum based on the principles of Islamic education. *Applied issues of Islamic education*. 3 (3): 101-13. (In Persian).
- Rehman, T. (2020). Islamic Feminism: The Challenges and Choices of Reinterpreting Sexual Ethics in Islamic Tradition. *Society and Culture in South Asia*, 6(2), 214-237.
- Taherpour, M., Musharraf, M. (2011). Explaining the ontological foundations of sexual ethics from the perspective of Islam. *Islam and Educational Research*, 1 (5), 56-38. (In Persian).
- Vanderberg R H., Farkas, A H., Miller, E., Sucato, G S., & Akers, A Y. (2016). Racial and/or ethnic differences in formal sex education and sex education by parents among young women in the United States. *Journal of pediatric and adolescent gynecology*, 29(1), 69-73.